

Àngel ANGLADA I ANFRUNS

PACIÀ EN EL MS 1631 DE LA
BIBLIOTHÈQUE MAZARINE DE PARÍS

Lisardo Rubio¹ descriu així un ms de Pacià conservat a la Bibliothèque Mazarine de París: «Papel, siglo XVII, 1309 páginas (no folios), de 334 x 211 mm. Lleva el título *Historia Ecclesiastica Variorum*. Y como defensor de la iglesia católica contra el novacianismo sale Paciano en las páginas 1012-1014. Resume el autor de este manuscrito tardío los argumentos de Paciano contra la herejía y también sus ideas sobre la penitencia y el bautismo (págs. 1012-1013, cartas a Simproniano; pág. 1014, tratado de la penitencia y sermón sobre el bautismo). El resumen, muy breve, está salpicado de citas literales de Paciano, pero el texto ha sido tomado de las patrologías existentes. El códice es pues inútil para el editor de Paciano. Muestra el interés de nuestro autor para el historiador de la Iglesia». C. Granado repeteix la mateixa descripció de L. Rubio al que remet:² «*Historia Ecclesiastica Variorum*: Paris, Bibliothèque Mazarine, cote 1631: papier, XVIIe siècle, 1309 pages, 334 x 211 mm». «Pacien apparaît aux p. 1012-1014 comme défenseur de l'Église face au novacianisme". L'auteur de ce manuscrit tardif résume les arguments de Pacien contre l'hérésie, ainsi que ses idées sur la pénitence et le baptême (p. 1012-1013: lettres à Simpronien; p. 1012: traité de la pénitence et sermon sur le Baptême). Le résumé, fort bref, est émaillé de citations littérales de Pacien, mais leur texte provient des Patrologies existantes. Ce codex n'est donc pas utile à l'éditeur de Pacien"».

Malgrat les cometes, la frase «Pacien apparaît comme défenseur de l'Église face au novacianisme» no respon exactament a allò que diu Lisardo Rubio. De fet, *M* no fa cap al·lusió a la persona de Pacià. Comença simplement: *S. Paciani Barcin ad Sympronianum Novatianum*.

La referència «Bibl PP. p. 305», posada a l'angle superior dret de la pàg. 1012 abreuja *Bibliotheca Patrum*, que és la de Marguerin de La Bigne.³ Les indicacions del començament de cada passatge: «pag. 306. col 2. et p. 305

1. *San Paciano Obras*. Universidad de Barcelona. Barcelona 1958, pàg. 39. Jo dono al ms 1631 de la Bibliothèque Mazarine de París la sigla *M*.

2. *Pacien de Barcelone. Écrits* (Sources Chrétiennes N° 410), Paris, Les Éditions du Cerf 1995, 103-104.

3. Sobre el text de Pacià en aquesta *Bibliotheca* vegeu Àngel ANGLADA ANFRUNS, *El texto de Paciano en la 'Bibliotheca Patrum' de Marguerin de La Bigne*, dins «Homenaje a Pedro Sáinz

col-1.»; «H et p 307.A.»; «Ep̄la 2^a p. 307.»; «p. 308. col-1.AB.C.»; «p. 308. col.1.B.E.»; «p. 308. col 2. GHA.»; «p. 309. col.1. CDA.»; «FG» davant la nota d'una ratlla i mitja: «Describit Ecclesiae dotes ...»; «H et p 310. col.1. ABC.»; «D et col.2.» davant la indicació «describit originem, et progressum Novatianismi»; «H et p 311 ad p. 314 col.1.q»; «p 313. col.1. C.»; «p 314. col.2.»; «p 313. col 2. et p. 316. col.1. AB.»; «2ª parte. p. 315. col 2 E. et p 316. col 1 BCD. col 2. p 317. col.1.»; «3 parte D et col 2. p. 317.»; «H et p 318.»; «p 319. col.1. B.CD.» responen a les pàgines i situació del passatge dins les columnes de l'edició vuitena o lionesa i última de la *Maxima Bibliotheca Veterum Patrum* de Marguerin de La Bigne de l'any 1677 (⁸BIGNE), i de cap altra, el que demostra certament que el text és pres d'aquesta edició. També ho confirmen les lliçons ,nostratum' i ,gratia' en lloc de ,nostratium' i ,gratiae' genuïnes. És lògic que pel text llatí l'autor consultés la darrera edició de Pacià, és a dir, la lionesa de l'any 1677.

A la pàg. 1012, tot seguit després de *Epistola prima* hom llegeix: «vide-BiBl du Pin p. 297» i a la pàg. 1014: «vide Du Pin p. 305», que remet en a la *Bibliothèque de Louis Ellies du Pin*⁴ molt coneguda des de la seva publicació. Essent l'obra de du Pin de l'any 1686, la primera edició, i de l'any 1693 la segona, la datació del segle XVII no pot ésser anterior a la *Bibliothèque* de du Pin; i com que la segona edició és «revûë corrigée & augmentée» i la remissió de M a les pàgines concorda amb la segona edició, de l'any 1693, si M és realment del segle XVII, ha d'ésser-ho, com a màxim, dels set darrers anys.

Transcripció del ms. en el text de Pacià

«P. 1012 S Paciani Bacinō ad Sympronianum Novatianum Bibl

PP. p. 303 Epistola prima vide Bibl du Pin p. 297».

«haec epla duabus constat partibus. Primâ vtitur
praescriptione vt probet Novatianorum sectam non
esse veram X̄i Ecclesiam: Quia a riuulo procul
exorsa, fontem atq; Origenem principalis Ecclesiae

5 non tener, atq; de vnitate corporis soluta est:

Quia cum ab initio variae haereses pullularint,

Rodríguez», I: *Repertorios, Textos y Comentarios*, Madrid, Fundación Universitaria Española 1986, 309-337.

4. L. ELLIES DU PIN, *Nouvelle Bibliothèque des Auteurs Ecclésiastiques contenant l'Histoire de leur Vie, le Catalogue, la Critique et la Chronologie de leurs ouvrages; le Sommaire de ce qu'ils contiennent: un jugement sur leur style, et sur leur doctrine, et le denombrement des différentes éditions de leurs oeuvres*, t. II, Paris MDCLXXXVI¹ MDCLXXXIII²; S. Pacien: 101-106. N'he consultat l'edició de 1693.

- singulae autorum suorum nomine insignitae sunt, solitum verae Ecclesiae nomen Catholicum remanserit: hoc nomine significari; vel, ubique unum:
- 10 vel obediens. Christianus mihi nomen est; Catholicus verò cognomen. illud me nuncupat; istud ostendit; hoc probor, inde significor. Quia traditionem Ecclesiae et auctoritatem virorum Applicorum, primorumq; sacerdotum, annosorum per
- 15 totum orbem episcoporum, tot martyrum, tot confessorum spreverint; et putrescentia vitiis tempora apostolicae antiquitatis canitiei praetulerint⁵.

5 corporis *s. u.* Epla. 2. p. 308. col. 2. GH. 8 solitum *oblitt* tm 9-10 unum vel obediens *s. u.* quod utrumq; soli convenit Ecclesiae Catholicae.

2 *mg* praescriptio in haereticos 4 Ecclesia) una vel Catholica 13 *mg* auctoritas traditionis

Ve tot seguit en punt i apart aquesta que en el Ms. és una línia:

«pag. 305. col. 2. G. refert Montanistarum placita, haeresum capita, et defensores, novatianismi praecursores»⁶

amb l'anotació al marge esquerre: «Montanistae».

- «pag. 306. col. 2. et p. 305 col. 1». Secunda parte docet licet spe paenitiae abuti nefas sit ad peccandum, tamen eam fragilitati humanae prorsus necessariam probat, et a Deo misericordiam indultam ostendit et locis et exemplis ex scriptura sacra, damnatq; asperitatem veniam paenitentibus negantium».⁷

4 indultam *s. u.* medicinam

2 *mg* venia non neganda

5. *Ep. I* 1, 1-3, 1; 4, 1-4. Les referències remetien a Lisardo RUBIO FERNÁNDEZ, *San Paciano. Obras*, Universidad de Barcelona 1958, excepte per al *De Paenitentibus* (= *Paraenesis ad paenitentiam*) i la carta I, que són citades per les edicions de Àngel ANGLADA ANFRUNS, *Las obras de Paciano publicadas por V. Noguera y edición crítica del 'Liber de Paenitentibus'*, Universidad de Valencia, 1982; *El texto de Paciano en la 'Bibliotheca Patrum' de Marguerin de la Bigne* dins «Homenaje a Pedro Sáinz Rodríguez», t. I: *Repertorios, textos y comentarios* Madrid, Fundación Universitaria Española 1986, 309-337.

6. *Ep. I* 2, 1.

7. *Ep. I* 5-6.

- «H et p 307. A. solus Deus, inquires, poterit
ignoscere paenitenti: verum est: sed et quod
per sacerdotes suos facit, ipsius potestas est:
dein probat ad sacerdotes non solum baptisandi,
5 et Spiritum S dandi jus, sed et ligandi, ex Ap-
lorum forma et potestate deductum ... quod etsi nos
ob peccata nostra temerarii vindicamus, Deus
tamen illud, vt sanctis et Aplorum Cathedram
tenentibus non negabit. ep̄um non despiciendum hoīs
10 contemplatione, X̄m a Petro vocatum ep̄um:
quid ep̄o negabitur, in quo Dei nomen operatur.
reddet q̄dm ille rationem si quid perperam fe-
cerit, vel si corrupti et impii iudicari. nec
praeiudicatur Deo quominus mali aedificatoris
15 opera rescindat ...ergo nec Chrisma, nec bap-
tisma, nec criminum remissio, nec innovatio cor-
poris, sanctae potestati ejus indulta est, quia
nihil propria usurpatione mandatū est; totumq;
id ex Aplico jure defluxit. scio paeniā ve-
20 niam non passim omnib̄s dari; nec anteq̄m aut
interpretatio divinae voltatis aut forsitan
visitatio fuerit, relaxari: magno pondere mag-
noq; libramine post multos gemitus effusionemq;
lacrymarum, post totius Ecclesiae preces, ita
25 veniam verae paeniā non negari, vt iudicaturō
X̄o nemo praeiudicet.⁸

4 dandi jus *s. u.* seu chrisma 7 peccata nostra *codd. edd. omn.* nostra peccata 1
temerarii *codd. edd. omn.* temerarie 13 corrupti et impii *codd. edd. omn.* corrupte et impie

1 sacerdotum *mg* potestas iudicium dignitas 3 *mg* jus clavium 21 *mg* venia quā
danda

«Ep̄la 2^a p. 307. confirmat Pacianus ea, quae dixerat de Ecclesia Catholica,
quae hoc nomine sola gaudet».⁹

«p. 308. col. 1. AB. C. Simproniano arguenti quod
Virgilii versu vsus esset respondet licere Ep̄o
nosse litteras dicitq; omnes orbis linguas esse.
120 . easq; a Deo».¹⁰

2 *mg* Ep̄us litteras noscens 3 *mg* Linguae 120

8. *Ep.* I 6, 1-7, 4.

9. *Ep.* II 2, 3-3, 4.

10. *Ep.* II 4, 1-6.

- «p. 308. col. 1. D. E. negat hortantibus Catholicis Novatianos a principibus persecutionem passos: principes Catholicae, id est suae parti faventes proprio dolore commotos: nec innocentibus imputandum si a potestatibus protegantur. nescis servire ipsas innocentibus potestates, et in bonum sanctis Patribus ministrare...».¹¹

4 imputandum si *codd. edd. omn.* debuit inputari quotiens 7 Patribus *codd.* partibus
Til Bigne Gnd Nog patribus

1 *mg* haeretici an cogendi

- «p. 308. col. 2. GHA. Dein agit de Novatiano ejusq; factis, de Novato, Cornelio, Cypriano. negat Novatianum martyrem. is etiamsi occisus, non tamen coronatus est. quidni? extra Ecclesiae
 5 pacem, extra concordiam, extra eam matrem, cujus portio debet esse qui martyr est. I Cor. 13. si habuero omnem fidem ita vt montes transferam... contrà Cyprianum verè martyrem. exagitat superbiam Novatiani»¹²

7 habuero *codd.* habeam *Til Bigne Gnd Nog* habuero

3 *mg* Novatianus 4 *mg* martyr non extra Eccliam

- «Ep̄la 3^a. p. 309. col. 1. CDA. agit de paeñia. hanc dicit esse summam dogmatum Novatianorum, quod post bap̄m paenitere non liceat, quod mortale p̄m Ecclesia donare non possit; imò quod
 5 ipsa pereat recipiendo peccantes... dein praescribit adversus Novatianum 1° quòd non ep̄us ab ep̄is jure ordinario consecratus sit, nec vacantem Cathedram in Ecclesia consecutus sit: 2° quòd trecentis annis a passione domini pri-
 10 mum id docuerit; ita vt vsq; ad Decii tempora nullus fuerit intelligens: 3° quia non satis autoritatis acceperit, cùm nec linguis locutus sit, nec prophetaverit, nec suscitare mortuos potuerit. horum m̄ aliquid habere debuerat vt
 15 Evangelium novi juris induceret, licet contra clamet Aplus; licet nos aut angelus de caelo 4° quia post Decium omnes cùm miseris per-

11. *Ep. II 5, 1-4.*

12. *Ep. II 7, 3-8.*

- ierint, et alieno vulnere sint vulnerati. 5°
 p. 1013 ego huc vsq; securus, ipsa Ecclesiae serie,
 20 congregationis antiquae pace contentus, nulla
 discordiae studia didicitu postquam a reliquo
 corpore segregatus es, et a matre divisus,
 vt rationem facti tui redderes, totos librorum
 recessus assiduus scrutator inquiris; occulta
 25 quaeq; sollicitas, quidquid exinde securum est
 inquietas. nostri nihil vltro disputavere majores,
 nuda est apud nos ipsa securitas¹³

9 trecentis annis *s. u.* prope 12 autoritatis *post* autoritatis *d. litt. oblitt.* 19 *mg*
 Ecclesiae) doctrina pacifica series 21 haereticorum ingenium

FG describit Ecclesiae dotes ex Scriptura. Spiritum S docet in sola Ecclesiâ dari; in ea
 solâ aquam uiuam, per quam regeneremur et innovemur,¹⁴ *mg* Ecclesiae dotes

- «H et p. 310. col. 1. ABC. negat Ecclesiam perisse
 recipiendo lapsos: eam cum tritico paleas
 et zizania continere, cum vasis aureis, lignea;
 magna in filios cura matris istius, et mollis
 5 affectus: honorantur boni, castigantur superbi,
 curantur aegroti, nullus perit, nullus despicitur,
 securi fetus sub indulgentiâ matris non
 retinentur. Ecclesiam non habere maculam nec
 rugam, id est, haereticos. ceterum peccator et
 10 paenitens non est Ecclesiae macula, quia
 quidam peccat, et non paenitet, extra Ecclesiam
 constitutus est, vbi desinit peccare, jam sanus
 est. dein describit totius fraternitatis erga
 paenitentes condolentem benignitatem».¹⁵

5 nullus² *codd. edd. omn.* nemo 7-8 non retinentur *codd. edd. omn.* retinentur

1 *mg* Ecclesia continet} paenitentes non peccatores non haereticos 3 Ecclesiae
 benignitas in paenitentes

A la línia 7-8 llegim ,non retinentur', mentre que la tradició manuscrita i totes les edicions diuen ,retinentur', sense el ,non'. El sentit de ,retenir a la força' per a ,retinere' no concorda, naturalment, amb ,securi' i sobretot amb ,indulgentia matris'. L'adverbi ,non' obviaria a aquest possible sentit de retenció forçada. Penso, però, que el copista o l'interpret l'hauria afegit

13. *Tract.* 2.

14. *Tract.* 3, 1-5, 2.

amb aquesta intenció, no gens feliç. Aquest punt podria arribar a tenir un cert interès per a la crítica textual, no com a lliçó acceptable, ans més aviat com a anècdota per a la història de la interpretació del text.

«D et col. 2. describit originem, et progressum Novatianismi».¹⁶

mg Novatianus

«H et p. 311 ad p. 314 col. 1. probat paenitentibus veniam dandam.,...nec ideo severitatem Xīianam abjici. (Christo autore peccata remittere sacerdotes, Domini jure non suo.)¹⁷ (discrimen bap̄mi et paeñiae ponit, quòd ille sit sm̄tum dominicae passionis; paenitentium venia, meritum confitentis. illud omnes adipisci possunt, quia gratia Dei donum est; id est gratuita donatio; labor verò iste paucorum est qui post casum resurgunt, qui post vulnera convalescunt, qui lacrymosis vocibus adjuvantur, qui carnis interitu reviviscunt.)¹⁸ (notat hanc Dñi vocem Matt 16. quaecumq; ligaveritis... de bap̄mo intelligi non posse...Xīm paulò superius ad Petrum locutum esse; ad vnum, ideò vt vnitam fundaret ex vno; mox idipsum in commune praeciens ...)»¹⁹ invehitur passim in duritiam Novatianorum».²⁰

1 dandam s. u. fusē ... 8 gratia *codd. edd.* gratiae Bigne⁸ Nog gratia

1 mg venia non neganda 3 sacerdotum potestas 5 discrimen) baptismi poenitentiae 14 vnitas Ecclesiastica

«p. 313. col. 1. C. incestuosus non morti traditur, sed satanae ad emendandum, ad colaphizandum, ad paenitendum. deniq; ait ad interitum carnis,

15. *Tract.* 4.

16. *Tract.* 5, 3-6, 4. Pròpiament la història del novacianisme comença en el cap. 6, 1 de la resposta als arguments de Simpronià. La referència, però, «D et col. 2.» de la pàg. 310 de l'edició vuitena de la *Bibliotheca* de M. de La Bigne que dóna, *M* comença, no indegudament, al cap. 5, 3.

17. *Tract.* 7, 3.

18. *Tract.* 8, 1.

19. *Tract.* 11, 4-6.

20. *Tract.* 12-17; 19-24.

- non tamen animae, non etiam spiritus, sed ad
 5 solius carnis interitum, tentationes scilicet,
 carnis angustias, detrimenta membrorum, sicut
 alibi de intemperantibus dicit tribulationem
 à carnis patientur ejusmodi».²¹

5-6 tentationes scilicet, carnis angustias *V edd.* tentationes scilicet, carnis angustias *R*
L GP Pey Rub Ang Gran temptationem scilicet carnis, angustias, detrimenta 8 ejusmodi
codd. huiusmodi *Til Bigne Gnd Nog* eiusmodi

1 *mg* quid satanae tradi? (*sic*)

- «p. 314. col. 2. Hic exemplo reginae indultae vari-
 atâ veste, et exemplo vitis variis frondibus
 exuberantis, ostendit Ecclesiam variis membris
 constare justis nempe, et paenitentibus ...
 5 probat Ecclesiam ex majore populorum numero:
 ex eo quod aedificata sit in fundamentis pro-
 phetarum et Apolorum ipso summo angulari ...
 si ante te caepit, si ante te credidit,
 si a fundamentis prioribus non recessit, si non il-
 10 la migravit, si non a reliquo corpore separata
 suos sibi magistros et propria instrumenta con-
 stituit, si quid insolitum argumentata est, si
 quid novi juris invenit, si corpori suo repu-
 dium pacis indixit: planè tunc a X̄o rece-
 15 sisse videatur, tunc extra prophetas et Aplos
 constitisse. haec igitur erit domus magna, lo-
 cuples omnium diversitate vasorum...»²²

1 Hic *oblitt.* Hic | indultae *oblitt.* 1 8 prioribus *R GP Grub Rub Ang* primoribus
cett. edd. prioribus

4 *mg* Ecclesiae notae 6 *mg* praescriptio in haeticos

- «H. hortatur vt reduvias Novatianorum et prae-
 segmina contemnat, et Catholicos greges et tam
 late patentis Ecclesiae populos intueatur. Ne-
 gat Novatianorum sectam Ecclesiam esse posse ob
 5 paucitatem, eam ex Scriptura debere quacumq;
 diffundi»²³

21. *Tract.* 18.

22. *Tract.* 25, 1-26, 2.

23. *Tract.* 27, 1-3.

- «p. 1014 Paraenesis ad paeniam. p. 315. vide Du Pin p. 305. exorditur²⁴. vereor ne inculcando quae fiunt, admoneam magis peccata quam reprimam: meliusq; fuerit Solonis exemplo, tacere de magnis sce-
- 5 leribus quam cavere: eovsq; progressis nostratum moribus vt admonitos se existiment cum ve-
- tantur. id sibi nuper accidisse dum scriberet adversus ludum, nomine cervulum: idemtimet scri-
- bendo de paenia. monet vt benigné correctionem
- 10 suam excipiant».²⁵
- 3 Solonis] *codd. edd. omn. attici (uel Attici) Solonis* 4 nostratum *codd. edd. nostra-*
tium *Bigne⁸ Nog* nostratum

4 *mg* vitia populo non revelanda 9 correctio quæ excipienda

- «p. 313. col. 2. et p. 316. col. 1. AB. tractatus tribus constat partibus. parte 1^a. destinguit crimina a peccatis. negat pro peccatis subeundam paeniam: in veteri Test iis quidem paenam quibusq;
- 5 gravem impositam; sed ab hac paena nos per Xī sanguinem liberatos. nunc ea meliorum operum compensatione curari.... tribus duntaxat criminibus eorumq; rivulis paeniam imperari, ex Concilio Jerosolimi Aplorum; ea probat capitalia,
- 10 et mortalia».²⁶

4 *mg* paeniam quibus peccatis impos (*sic*)

- «2^a parte. p. 315. col. 2 E. et p. 316. col. 1. BCD. col. 2. p. 317. col. 1. arguit malè verecundos fideles, qui polluta mente communicant, in conspectu hominum timidissimi, ante Dm impudentissimi, profanis manibus contaminant sanctis quoq; et Angelis altare metuendum... invehitur in impaenitentes, et eos qui licet confessi peccata, et suscepta paeniâ, eam exequi rite negligunt, molliterq; vivunt... et publicae paeniæ ritus quos describit, contemnunt. Egregiè omnia!»²⁷

24. *Paen.* 1, 1.

25. *Paen.* 1, 2-2, 2.

26. *Paen.* 4.

27. *Paen.* 2, 3-4.

1 *mg* malè paenitentes 6 Impaenitentes communio indigna 10-11 Egregié
omnia! *scripta cum tribus lineis suppositis a quodam lectore puto sine more mirante*

«3 parte D et col. 2. p. 317. terret peccatores metu
suppliciorum aeternorum... docet majorem paenam,
eamq; perpetuam redivivis corporibus reservari,
igne aeterno reparante materiam recrescentium
5 corporum... invitat ad paeniã ex dei summa be-
nignitate, qui peccatoris conversionem duntaxat
exquirat non interitum.²⁸ egregie».

7 egregie *lector idem puto scripsit, qui ,egregie omnia' miratus addiderat.*

1-6 ignis aeternus *mg* corpori animae

«S Paciani sermo de bařmo. H et p 318. hoc ser-
mone ostensurus est qualiter in bařmo nascamur,
qualiter innovemur...quid fuerit ante gentili-
tas, quid Fides praestet, quid bařmus indulge-
5 at. vt haec tria praestet, docet peccatum Adae
et mortem in omne genus transiisse...inde homi-
nes daemonibus misere serviisse... legem Mosis
peccatum qđm detexisse, sed nullam praesti-
tisse medicinam. ideo přm regnasse ab Adam
10 vsq; ad Xřm, qui hominem suscipiens, eundem de
potestate peccati liberavit, se a peccato purum
oio praestando in ipsa carne peccati. ideo di-
abolus Xřm tripliciter tentat; dein Phariseos
immittit occulte insidiantes, deniq; aperte sae-
15 vientes, vt Xřs aliquid injustum aut faceret
aut diceret, atq; ita perderet hominem quem ge-
rebat, et relinqueretur anima ejus apud inferos,
quibus una lex fuit vt peccatorem tenerent...
hoc fuit vnicere, sine peccato condemnari. di-
20 abolus řm super peccatores acceperat potestatem,
quam sibi ille super immaculatum vindicavit; ac
sic ipse superatus est, id decernens super jus-
tum, quod illi per legem, quam acceperat non
licebat...inde est quod calcatis mortis acu-
25 leis, die tertiã resultavit in carne, reconci-
lians illam Deo et restituens aeternitati victo
erasoq; peccato. sicut peccatum Adae in om-
nes posteros transivit, sic per Xřm genus omne
suum vivificari; eleganter exprimit nativitatem

28. *Paen.* 11-12.

- 30 in bap̄mo spiritalem... haec ā compleri alias
nequeunt, nisi Lavacri, et chrismatis et Antis-
titis sacramento. lavacro m̄ peccata purgantur,
chrismate S Spiritus superfunditur, vtraq; verò
ista, manu et ore antistitis impetramus: atq;
35 ita totus homo renascitur et innovatur, vt de-
positis veteribus vitiis, novos per Spiritum
mores sequamur in X̄to... ac jam non moria-
mur amplius, etiamsi in hoc corpore resolvamur». ²⁹

6 genus s. u. hoūm | transiisse ... s. u. M in u. codd. edd. omn. quia ex ipso geniti
erant 19 vnicere lapsus M 21 super codd. edd. omn. in

5 mg peccatum Originale 9 mg Incarnationis finis 12 mg x̄s a diabolo tentatus 28
mg effectus baptismi

- «p. 319. col. 1. B. CD. soluti itaq; de vinculis,
vbi per bap̄mi sm̄tum ad signum Dñi conveni-
mus, diabolo et omnibus angelis ejus renuntia-
mus, quibus ante servivimus, nejam illis vlter-
5 rius serviamus, sanguine Xti et nomine libera-
ti. At si quis rursus peccet, illum a diabolo
vt perfugam vehementius illigandum, et X̄s pro
eo jam pati non poterit.. igitur semel abluimur,
semel liberamur, semel in regnum im̄ortale sus-
10 cipimur: semel felices sunt, quorum remissae
sunt iniquitates. ideo hortatur vtse puros in
diem Dñi reservent, infinita praemia recepturi
et justitiae laboribus, et votis spiritalibus
obtenturi. ³⁰

13 et oblitt. et s. u. id

5 mg peccatum post bap̄m

Lliçons divergents de M comparades amb les dels mss. i demés edicions ³¹

peccata nostra codd. Til Bigne Gnd Nog nostra peccata ³² Patribus
Til Bigne Gnd Nog partibus ³³ codd.; habuero Til Bigne Gnd Nog ha-

29. *Bapt.* 1, 1-6, 6.

30. *Bapt.* 7, 4-7, 7.

31. Els mots que van davant la barra són la lliçó de M, els que van després són la lliçó genuïna. L'abreviatura codd. inclou només els mss. R GP.

32. *Ep.* I 6, 4.

33. *Ep.* II 5, 4.

beam³⁴ *codd.*; non retinentur *codd. edd. omn. retinentur*³⁵; nec rugam *codd. Til Bigne Gnd Nog* neque rugam³⁶; gratia *Bigne⁸ Nog* gratia *codd. cett. edd. gratiae*³⁷; tentationes scilicet, carnis angustias *V Til Bigne Gnd Nog* temptationem scilicet carnis, angustias³⁸ *R L GP*; prioribus *Til Bigne Gnd Nog* primoribus³⁹ *codd.*; Solonis *R^f GP edd. omn. attici solonis*⁴⁰ *R attici salonis*; nostratum *Bigne⁸ Nog* nostratium⁴¹ *codd Til Bigne Gnd*; super peccatores *codd. edd. omn. in peccatores*⁴²; praestituens *eras. p a R* restituens *GP Til Bigne Gnd Nog Pey Rub* praestituens⁴³; genus omne suum (omnes *oblitt. s R*) *R^f GP edd. omn. genus suum omne*⁴⁴; impetramus *edd. imperantur*⁴⁵ *R* impetrantur *R^f LV GP Pey*; in regnum immortale suscipimur *Bigne Gnd* regnum inmortale suscipimus⁴⁶ *codd. Til Bigne¹ Nog Pey Rub*; remissae sunt iniquitates *codd. edd. omn. remissa sunt facinora*⁴⁷

Abreviatures de M

Hom llegeix les abreviatures: ā = autem; anteqm̄ = antequam; Ap̄lico = Apostolico; Ap̄licorum = Apostolicorum; Ap̄lus = Apostolus; Ap̄los = Apostolos; Aplorum o Aplorum = Apostolorum; baḡmus = baptismus; baḡm = baptismum; baḡmi = baptismi; baḡmo = baptismo; Dñi = Domini; ep̄la = epistola; ep̄us = episcopus; ep̄um = episcopum; ep̄o = episcopo; ep̄is = episcopis; (en canvi, 'episcoporum'); fusē *s. u.* = fuisse; hoīs = hominis; hoīm = hominum; m̄ = enim; oīo = omnino; paeñia = paenitentia, paeñiae = paenitentiae; p̄m = peccatum; -q; = -que; qđm = quidem; S = Sanctus; sm̄um = sacramentum; (en canvi, 'sacramento'); voltatis =

34. *Ep. II 7, 7.* La Vulgata també diu 'habuero'.

35. *Tract. (= Ep. III) 4, 4.*

36. *Tract. 4, 5.*

37. *Tract. 8, 1.*

38. *Tract. 18, 3.* És V el ms de Vitry-le-François 2, L el de Lyon 5804. Vegeu Angel ANGLADA ANFRUNS, *Las obras de Paciano publicadas por V. Noguera y edición del Liber de Paenitentibus*, Universidad de Valencia 1982. 49-54; del mateix *La tradición manuscrita de Paciano de Barcelona*, dins «Emerita», 35 (1967), 137-161.

39. *Tract. 26, 1.*

40. *Paen. 1, 2, 11.*

41. *Paen. 1, 2, 12.*

42. *Bapt. 4, 2.*

43. *Bapt. 4, 4.* L'edició del Prof. C. Granado no és esmentada, perquè no ofereix cap restitució pròpia dels passatges transcrits.

44. *Bapt. 5, 1.*

45. *Bapt. 6, 4.*

46. *Bapt. 7, 6.*

47. *Bapt. 7, 6.*

voluntatis; Xřianam = Christianam; Xřs = Christus; Xřm = Christum; Xř o = Christo.

Faltes de copista

He advertit les faltes de copista: ,vnicere < vincere'; ,cumvasis'; ,idemti-met'; ,nejam'. Interpreto com a adaptacions del context: ,exorsa | exorsus'; ,tenet | tenebas'; ,soluta est | soluisset'. Hi ha expressions degudes al fet que l'autor del manuscrit resumeix tot seguint Du Pin. Tenen més interès pel llatí que pel sentit: ,imputandum si = debuit inputari quotiens'; ,temerarii = temerarie'; ,corrupte = corrupti'; ,imp̄ii = impie'. Són grafies de l'època: ,ae' per ,oe', l'omissió de ,c' en ,autore, autoritatem', la ,s' en lloc de ,z' de ,baptisandi' (en canvi, ,colaphizandum'); la ,j' en lloc de ,i'; la ,y' de ,lacry-marum', la ,e' de ,obediens'; la ,v' en lloc de ,u'.

Col·lació de M amb la Bibliothèque de Du Pin

Ms: Epistola prima

vide Bibl du Pin p.297.

M

Du Pin

haec epl̄a duabus constat partibus. Prim̄a utitur praescriptione vt probet Novatianorum sectam non esse veram Xři Ecclesiam:

La premiere Lettre à Simpronien a deux parties. Dans la premiere, il se sert de la voie de Prescription du nom & de l'autorité de l'Eglise Catholique, pour montrer que la Secte des Novatiens ne peut-être l'Eglise de J. C. Dans la seconde, il refute leur doctrine sur la penitence⁴⁸.

Secunda parte docet licet spe pañiae abuti nefas sit ... damnatq; asperitatem veniam paenitentibus negantium. Quia cum ab initio variaē singulaē h̄ereses pullularint autorum suorum nomine insignitaē sunt, soli ver̄e Ecclesiae nomen Catholicum remanserit: hoc nomine signifi-

Il remarque au commencement de la premiere Partie, qu'il a paru depuis J. C. une infinité de Sectes, qui ont toutes esté appellées du nom de leurs Auteurs. Que le nom de Ca-

48. DU PIN, *Bibliothèque*, 102^{al}. El text francès és adduït exactament i amb l'ortografia de la *Bibliothèque*.

cari ; vel ,vbique vnum' : vel ,obediens'.

Quia a rivulo procul exorsa, fontem atq; Originem principalis Ecclesiae non tenet, atq; de vnitae corporis soluta est: ... Quia traditionem Ecclesiae et auctoritatem virorum Aplicorum, primorumque sacerdotum, annosorum per totum orbem episcoporum tot martyrum, tot confessorum spreverint; ...
Secunda parte.

Solus Deus, inquires, poterit ignoscere pœnitenti:

Ep̄la 2ª p. 307. Confirmat Pacianus ea, quae dixerat de Ecclesia Catholica, quae hoc nomine sola gaudet

Ep̄la 3ª agit de pœnia. hanc dicit esse summam dogmatum Novatianorum, quod post bap̄m pœnitere non liceat ; quod mortale p̄m Ecclesia donare non possit; imò quod ipsa pereat recipiendo peccantes...

tholique est demeuré à la seule véritable Eglise⁴⁹.

Que les Novatiens composent une de ces Sectes qui se sont séparées de l'Eglise Catholique; qu'ils ont abandonné la tradition de l'Eglise sous prétexte de réforme⁵⁰.

Il leur oppose (*sic*) l'autorité des anciens Peres de l'Eglise successeurs des Apôtres⁵¹.

Après avoir ainsi parlé de l'Eglise, il vient à la Penitence⁵². ...

il se propose cette objection des Novatiens:

Dieu seul me direz-vous, peut accorder la remission du péché?⁵³ (Segueix el passatge de Pacià com a M)

Saint Pacien confirma les deux parties de sa Lettre par deux autres réponses. Dans la première, il prouve ce qu'il avoit dit du nom de l'Eglise Catholique⁵⁴. (Respon al blasme del vers de Virgili, a l'acusació d'haver fet perseguir els novacians etc., tot com a M).

Dans la dernière Lettre à Simpronien, il traite de la Penitence contra Novatien. Il dit que toute la doctrine des Novatiens expliquée par Simpronien est contenuë dans cette proposition: «Qu'il n'est pas permis de faire penitence après le Baptême, parce que

49. *Ib.* p. 102^{a1}.

50. *Ib.* p. 102^{a2}.

51. *Ib.* p. 102^{a2}.

52. *Ib.* p. 102^{a4}.

53. *Ib.* p. 102^{b3}.

54. *Ib.* p. 103^{a1-2}.

	l'Eglise ne peut remettre le peché mortel, & enfin qu'elle s'est perduë en recevant les pecheurs ⁵⁵ .
invehitur passim in duritiam Novatianorum	Il reproche aux Novatiens la dureté qu'ils avoient à l'égard des Penitens.
exorditur	L'Exhortation à la penitence commence par un Exorde ⁵⁶ .
tractatus tribus constat partibus	Il divise ensuite son discours en trois parties ⁵⁷ .

Si volguéssim comentar tot el que *M* copia de Du Pin caldria transcriure senceres les gairebé cinc pàgines de la *Nouvelle Bibliothèque* dedicades a les obres de Pacià, el queduplicaria l'extensió d'aquest article. Els exemples escollits permeten de conèixer a bastament el valor de *M*. La concordança amb Du Pin en la divisió del *De Paenitentibus* en tres parts discorda de les quatre prenunciades per Pacià quan diu: «Sermonum tamen meorum hic ordo seruabitur: Primum ... Tum ... Tertio ... Postremo»⁵⁸, i fa palès que *M* hi segueix Du Pin sense verificar si el que diu és correcte o no. Dóna la impressió, doncs, que a vegades més que llegir-se Pacià es limita simplement a cercar a la *Bibliotheca Patrum* les citacions de la *Nouvelle Bibliothèque*.

Quant al *De Baptismo*, després d'esmentar el paganisme, la fe i el baptisme diu copiant Du Pin:

<i>M</i>	<i>Du Pin</i>
vt haec tria praestet, docet peccatum Adæ et mortem in omne genus transisse... inde homines daemonibus demisere serviisse	Pour expliquer ces trois choses, il remarque, que par le peché d'Adam tous les hommes sont devenus esclaves la mort & du peché ⁵⁹ .

Les notes marginals

Les notes marginals presenten paral·lelismes notables amb les de la *Bibliotheca* de M. de La Bigne,⁶ encara que el contingut concordi també amb Du Pin.⁶⁰

55. *Ib.* p. 103^{a4-b1}.

56. *Ib.* p. 104^{a4}. És una errata la paginació 204.

57. *Ib.* p. 104^{b1}.

58. *Ib.* p. 104^{b3-4}; *Paen.* 2, 3-4.

59. *Ib.* p. 105^{b4}.

60. Sobre les notes marginals de la *Bibliotheca Patrum* de Marguerin de la Bigne vegeu: Àngel ANGLADA ANFRUNS, *Paciano en la Bibliotheca Patrum Concionatoria de Francisco Combe-*

<i>M</i>	<i>Bigne</i>
<i>Ep. I:</i>	
autoritas traditionis	Patrum autoritas
Montanistae	
venia non neganda	Exomologesis
Sacerdotum} potestas	Sacerdotum potestas
judicium	Episcopi iudicium et digni-
dignitas	tas
jus clavium	Il ajoûte que tout ce que
	l'a reçu des Apôtres
venia quî danda	Il conclut cette Lettre, en
	disant: Je sçai bien ... que
	le pardon des pechez ne se
	donnepointà tous les pe-
	cheurs indifferement ...
 <i>Ep. II:</i>	
Episcopus litteras noscens	Paulus ex Arato Solensi id
	mutuatus est
	Id ex Epimenide
Linguae 120	Linguae 120
haeretici an cogendi	Non igitur hodie primum
	contentiosi haeretici
Novatianus	Novatianus Episcopus nō
	sacerdos, inuidus
martyr extra ecclesiam	Nouatianus varius in religione
	Cyprianus martyr
 <i>Ep. III (= Tract. apud me)</i>	
	doctrina pacifica
Ecclesiae}	
series	Ecclesiae series
haeticorum ingenium	Haeretici novatores
Ecclesiae dotes	
paenitentes	
Ecclesia continet} non peccatores	
non haeticos	
Ecclesiae benignitas in paenitentes	
Novatianus	
venia non neganda	

fis: «Studia philologica varia in honorem Olegario García de la Fuente» Madrid 1994, 227-236. Hom pot corrigir-hi: «Par- e | Prae-»; «liomesa | lionesa»; «abscindendus | abscondendus»; «Maria 13 | Maria».

Sacerdotum potestas baptismi discrimen)	Baptismus est donum,
paenitentiae	paenitentia autem labor
quid satanae traditur Ecclesiae notae praescriptio in haereticos	

Paraenesis ad paenitentiam (De Paenitentibus *codd. et apud me*):

vitia populo non revelanda	De peccatis dicere ad plebem non semper est commodum
correctio quæ excipienda	Impij reprehensione exasperantur
paenitentia quibus peccatis impos (sic) malè paenitentes	De iis qui peccata quidem confitentur et non satisfaciunt
Impaenitentes communio indigna	contra impoenitentes Aegritudo poena est pro indigna communione
ignis aeternus) corpori animae	Corporum in gehenna cruciatu

De Baptismo:

peccatum Originale Incarnationis finis Xt̄s a diabolo tentatus effectus baptismi peccatum post bařm	De peccato originis loquitur Christus a daemone tentatus
---	---

Quant al darrer passatge del *De Paenitentibus* titulat *Paraenesis ad Paenitentiam* recollit: «docet majorem paenam, eamq; perpetuam redivivis corporibus reservari», l'autor de *M* anota al marge «ignis aeternus) corpori animae». Aquesta observació implica que l'escriba de *M* entén la cita esmentada com a referida no solament a la pena de l'ànima sinó també del cos. És interessant de recordar el comentari del Prof. C. Granado: «Pacien parle, en effet, du châtiment que subiront aux enfers les âmes de ceux qui seront morts sans avoir fait pénitence. Cette correction n'est peut-être pas explicable paléographiquement, mais elle correspond au contexte».⁶¹ Amb aquestes

61. Pacien de Barcelone. *Écrits. Introduction, Texte critique, Commentaire et Index* par Carmelo GRANADO. Traduction par Chantal ÉPITALON et Michel LESTIENNE (Sources Chrétiennes, 410), Paris, Les Éditions du Cerf 1995, 293.

paraules l'il·lustre teòleg justificava la seva conjectura corregint «Aquarum in penitis ignibus fuerit» de Pacià en «Anima cum in penitis ignibus fuerit», i rebutjava la meua de 1978 i 1983: «Aqua cum in penitis ignibus fuerit»⁶². La interpretació de *M* és més adient amb el context, puix que immediatament davant hom llegeix: «Post animarum tempestiua supplicia». Demés ,quoque' implica la unió de l'element precedent amb el següent, és a dir, d',animarum' amb ,corporibus'.

Conclusions

D'aquestes consideracions es dedueix que el ms 1631 de la Bibliothèque Mazarine de París, del s. XVII *M*, quant al text de Pacià:

1. No fou escrit abans de l'any 1693;
2. Els texts seleccionats són copiats de l'edició de la *Bibliotheca Patrum* de M. de La Bigne de l'any 1677;
3. Tradueix o resumeix els passatges i comentaris de la *Nouvelle Bibliothèque* de L. E. Du Pin;
4. No sempre para esment a verificar si és exacte o no el que diu Du Pin;
5. Algunes notes marginals són inspirades en les de la *Bibliotheca Patrum* de M. de La Bigne i alhora hi resumeix el contingut de Du Pin;
6. L'única modificació un poc notable introduïda en el text, ,non retinentur' en lloc de ,retinentur'⁶³, té un cert interès relatiu i encara només hemenèutic ni cap editor en fa esment;
7. Interpreta *Paen.* 11, 5 com a referit a les penes de l'ànima i el cos;
8. Els dos editors que esmenten *M* són Lisardo Rubio, que el coneix directament i l'exclou de la constitució del text, i Carmelo Granado que repeteix literalment la nota de de L. Rubio.
9. El Ms té interès dintre de la història de la interpretació de Pacià⁶⁴

62. Àngel ANGLADA ANFRUNS, *Le corrottele del membro «Aquarum in penitis ignibus fuerit» alla luce della metafora della febbre (Paciano Paen. 11, 5)* dins «*Vetera Christianorum*», 14 (1977), 235-272; *Otra vez 'Aqua cum in penitis ignibus fuerit, supplicio nutriente reparabitur' (Paciano XI, 5),* dins «*Faventia*», 5/2 (1983), 83-90.

63. *Tract.* 4, 4.

64. Aquest tema serà tractat en una publicació propera.